

A bináris keresés elvének alkalmazása algoritmusok hatékonyságának növelése céljából

Dr. Ionescu Klára

clara@cs.ubbcluj.ro

Bevezetés

Az *Oszd meg és uralkodj* módszer akkor *ajánlott* amikor:

- a feladatot fel lehet bontani *egymástól független részfeladatokra*,
- amelyeket az *eredeti feladathoz hasonlóan oldunk meg*, de kisebb méretű adathalmaz esetében.

Az algoritmus

1. Az eredeti feladatot *felbontjuk* egymástól *független részfeladatokra*: az eredetihez hasonlóak, de kisebb adathalmazra definiáltak.
2. A részfeladatokkal hasonlóan járunk. A felbontást *akkor állítjuk le*, amikor a feladat megoldása a lehető *legegyszerűbb*.
3. Ezt a legegyszerűbb feladatot *megoldjuk*.
4. A részfeladatok eredményeiből fokozatosan felépítjük mindig a következő méretű feladat eredményeit, ezek *összerakása* által. Az utolsó összerakás az eredeti feladat eredményét adja.

Megjegyzések

1. A részfeladatok csak méreteikben különböznek az eredeti feladattól $\Rightarrow$ a *Divide et Impera* módszert **rekurzívan** fejezzük ki.
2. A **felbontás** megtörténik a rekurzióba való **belépéskor**, a **részeredmények összerakása** pedig a **kilépéskor**.

A módszer általános bemutatása

- A **DivImp(bal, jobb)** algoritmus az $a_1, a_2, \dots, a_n$ sorozatot dolgozza fel, tehát **DivImp(1, n)** alakban hívjuk meg először.
- Formális paraméterei **bal** és **jobb**, amelyek az aktuális részsorozat bal és jobb indexei.
- Ha nem szeretnénk globális változókkal dolgozni, ehhez hozzáadódnak: **n** és **a**.
- Az *Oszd meg és uralkodj* stratégiát lehet **iteratívan is** implementálni (például, *bináris keresés*).
  - Ezek az algoritmusok mindig gyorsabbak lesznek.

Algoritmus DivImp(bal, jobb, eredmény):

Ha jobb – bal < ε **akkor**

Megold(bal, jobb, eredmény)

különben

Feloszt(bal, jobb, közép)

DivImp(bal, közép, eredmény1)

DivImp(közép+1, jobb, eredmény2)

Összerak(eredmény1, eredmény2, eredmény)

vége(ha)

Vége(algoritmus)

A „leghíresebb” és egyben a leggyakrabban alkalmazott Oszd meg és Uralkodj típusú algoritmus a **„bináris keresés”**.

Bináris keresés

Adott egy n egész számból álló, növekvő sorrendbe **rendezett** sorozat: $x_1 < x_2 < \dots < x_n$. Állapítsuk meg egy adott szám helyét a sorozatban! Ha az illető szám nem található meg a sorozatban, írjunk ki egy megfelelő üzenetet!

Elemzés

Az elemet a sorozat közepén fogjuk először keresni.

1. $\text{keresett} = x_{\text{közép}} \Rightarrow$ **keresett** a sorozatban a **közép** helyen van
2. $\text{keresett} < x_{\text{közép}} \Rightarrow$ mivel a sorozat rendezett, a keresett számot a sorozat első ($x_1, \dots, x_{\text{közép}-1}$) felében keressük tovább
3. $\text{keresett} > x_{\text{közép}} \Rightarrow$ a keresett számot a sorozat második ($x_{\text{közép}+1}, \dots, x_n$) felében keressük tovább

A feladat **átalakul ugyan két feladattá**, de **csak az egyiket kell megoldani**.

Nincs szükség a divide et impera harmadik lépésére (a részeredmények összerakására).

Algoritmus BinKeres(bal, jobb):

Ha $\text{bal} > \text{jobb}$ **akkor**   { közép = a keresett helye, ha megtalálható }
    térítsd -1   { ha keresett nincs a sorozatban }

különben

    közép $\leftarrow (\text{bal} + \text{jobb}) \text{ div } 2$

Ha keresett $> x_{\text{közép}}$ **akkor**

térítsd BinKeres(közép + 1, jobb)

különben

Ha keresett $< x_{\text{közép}}$ **akkor**

térítsd BinKeres(bal, közép - 1)

különben

térítsd közép

vége(ha)

vége(ha)

vége(ha)

Vége(algoritmus)

Megjegyzés: ha a számok nem különbözők, és *keresett* többször is előfordul, az algoritmus a keresett *tetszőleges* előfordulását téríti.

Algoritmus IteratívBinKeres($n, x, keresett$):

bal $\leftarrow 1$

jobb $\leftarrow n$

Amíg bal $\leq$ jobb **végezd el:**

közép $\leftarrow (bal + jobb) \text{ div } 2$

Ha $x_{közép} = keresett$ **akkor**

térítsd közép

{ ha megtaláltuk, vége }

különben

Ha $x_{közép} > keresett$ **akkor**

jobb $\leftarrow közép - 1$

különben

bal $\leftarrow közép + 1$

vége(ha)

vége(ha)

vége(amíg)

térítsd -1

{ csak, ha nem találtuk meg }

Vége(algoritmus)

A bináris keresés alkalmazásai

- Következik néhány feladat, amelyeknek megoldásaiban felhasználjuk a bináris keresést.
- Ezekben a *keresés* nem jelenik meg, mint explicit részfeladat, hanem az eredmény egy olyan érték, amelynek értéktartományát ismerjük, ugyanakkor lehetséges a „találgatás” a bináris keresés algoritmusának alkalmazásával.
- Tehát: a bináris keresés algoritmusai eredményesen alkalmazható algoritmusok **optimalizálásának** érdekében.
- Bizonyos feladattípusok esetében, a megoldásként javasolt **lineáris** algoritmus **egy logaritmikussal helyettesíthető**, ha felhasználjuk a **bináris keresés elvét**.

1. Keresztmetszet (Mat-Info verseny, 2016)

- Legyen két sorozat, amelyeknek elemei különböző természetes számok: az a sorozat elemeinek száma n ($0 < n \leq 10\,000$), a b sorozat elemeinek száma m ($0 < m \leq 10\,000$) és növekvően rendezett.
- Határozzuk meg azt a c sorozatot, amelynek k ($0 < k \leq 10\,000$) eleme lesz, és amely a két sorozat minden közös elemét egyszer tartalmazza.

Példa: ha $n = 4$, $a = (5, -7, -2, 3)$, $m = 5$ és $b = (-2, 3, 5, 7, 8)$, a c sorozatnak $k = 3$ eleme van: $c = (5, -2, 3)$.

Elemzés

- Ismerjük a klasszikus algoritmust, amely két *nem* rendezett sorozat keresztmetszetét határozza meg (programozási tétel). Ennek bonyolultsága $O(n*m)$.
- „Észrevesszük”, hogy a *b* sorozat rendezett. De az említett algoritmus ezt nem „kéri” ...
- De ne maradjon a tulajdonság kihasználatlanul! Így a *b* sorozatban rendre keressük az *a* sorozat elemeit... **bináris kereséssel!**

Algoritmus közösElemek(n, a, m, b, k, c):

$k \leftarrow 0$ { egyelőre a c sorozatnak nincs egyetlen eleme sem }

Minden $i = 1, n$ **végezd el:** { az a elemait keressük rendre b-ben }

megvan $\leftarrow$ hamis

bal $\leftarrow 1$; jobb $\leftarrow m$ { a b rendezett, lehetséges a bináris keresés }

Amíg nem megvan **és** bal $\leq$ jobb **végezd el:**

közép $\leftarrow (bal + jobb) / 2$

Ha $a_i = b_{közép}$ **akkor** { megtaláltuk: a_i közös }

$k \leftarrow k + 1$

$c_k \leftarrow a_i$ { elhelyezzük a c sorozatban }

megvan $\leftarrow$ igaz { a keresés leáll }

különben

Ha $a_i < b_{közép}$ **akkor**

jobb $\leftarrow$ közép $- 1$ { tovább keresünk a b sorozat bal felében }

különben

bal $\leftarrow$ közép $+ 1$ { tovább keresünk a b sorozat jobb felében }

vége(ha)

vége(ha)

vége(amíg)

vége(minden)

Vége(algoritmus)

2. S összegű elemek kiválasztása

Legyen egy n elemű ($3 \leq n \leq 100\,000$), különböző természetes számokat tartalmazó sorozat és az S természetes szám.

Válasszunk ki az adott sorozatból **három elemet, amelyeknek az összege S !** Adjunk meg minden megoldást!

Elemzés

- Részletösszegeket kell számítanunk: három elem összegét hasonlítjuk S -sel.
- A feladat megoldható három egymásba ágyazott **Minden** ciklussal is (az n értéke miatt, ez a megoldás időigényes; hiába ügyeskednénk **Amíg** ciklusokkal, illetve a lépésszámok csökkentésével, a bonyolultság továbbra is $O(n^3)$ lenne).

Megoldás

- Ha a megoldásba beépítjük a bináris keresést, a bonyolultság $O(n^2 \cdot \log n)$ lesz:
- Ahhoz, hogy alkalmazhassuk, előbb **rendezzük** az adott sorozatot (ennek bonyolultsága pl. $O(n^2)$).
- Két **Amíg** ciklussal kiválasztunk a sorozatból két elemet (legyen ezeknek indexe n_1 és n_2). Ennek bonyolultsága $O(n^2)$.
- **Megkeressük** az $S - a_{n_1} - a_{n_2}$ értéket a **bináris keresést alkalmazva**. Ennek bonyolultsága $O(\log n)$, de n^2 -szer.
- A megoldást tovább javítjuk (például, ha a_{n_1} értéke meghaladja S -t, kilépünk az első **Amíg**-ből stb.).
- Tehát az algoritmus bonyolultsága:

$$O(n^2) + O(n^2 \cdot \log n) = O(n^2 \cdot \log n)$$

Algoritmus Generál(a, n, S):

$i \leftarrow 1$

Amíg $i < n-1$ **és** $a_i < S$ **végezd el:**

$j \leftarrow i + 1$

Amíg $j < n$ **és** $a_i + a_j < S$ **végezd el:**

BinKeres($a, j+1, n, S - a_i - a_j, k$)

{ ha $S - a_i - a_j$ megtalálható a sorozatban, }

{ akkor k értéke egy valid index, különben k értéke 0 }

Ha $k \neq 0$ **akkor**

Ki: i, j, k

vége(ha)

$j \leftarrow j + 1$

vége(amíg)

$i \leftarrow i + 1$

vége(amíg)

Vége(algoritmus)

3. Négyzetszámok darabszáma

Számoljuk meg egy n ($1 \leq n \leq 1\,000\,000$) elemű sorozat négyzetszámaait!

A számok nem nagyobbak $1\,000\,000$ -nál.

Megoldás

Részfeladat: ellenőriznünk kell, hogy egy szám négyzetszám-e?
Tudjuk már, hogy a következő algoritmus nem lesz kielégítő hatékonyságú.

Algoritmus Számol_1(n, a, p):

$p \leftarrow 0$

Minden $i = 1, n$ végezd el:

Ha $\text{négyzetgyök}(a_i) = \lfloor \text{négyzetgyök}(a_i) \rfloor$ akkor

$p \leftarrow p + 1$

vége(ha)

vége(minden)

Vége(algoritmus)

1. Tudjuk, hogy a négyzetgyök kiszámítása elkerülendő, mivel időigényesebb, mint gondolnánk. Főleg, ha sokszor kell alkalmaznunk.
2. Először is az **Amíg** feltételéből „kiemeljük” az a_i -t **szám**-ba, mivel a_i -t **megkeresni a memóriában**, (az i index, a tömb első elemének címe és az a tömb típusának megfelelő elemhossz alapján) több idő, mint egy egyszerű változóban tárolt értéket keresni.
3. Azt hogy egy adott szám négyzetszám-e, hatékonyabban is tudjuk ellenőrizni:

Algoritmus Számol_2(n, a, p):

$p \leftarrow 0$

{ p a négyzetszámokat számlálja }

Minden $i = 1, n$ **végezd el:**

$k \leftarrow 0$

{ a k négyzetét hasonlítjuk a_i -vel }

$\text{szám} \leftarrow a_i$

{ az a_i -t „megkeresni” nehezebb }

Amíg $k * k < \text{szám}$ **végezd el:**

$k \leftarrow k + 1$

vége(amíg)

Ha $k * k = \text{szám}$ **akkor**

$p \leftarrow p + 1$

vége(ha)

vége(minden)

Vége(algoritmus)

Elemzés

- Ha implementáljuk az első, valamint a második algoritmust, és megmérjük a végrehajtási időt, látni fogjuk, hogy **az utóbbi sokkal kevesebb időt igényel, mint az első!**
- De még nem alkalmaztuk a bináris keresés elvét!
- Vegyük észre, hogy **nem érdemes minden k ($k * k < \text{szám}$) értékre elvégezni a vizsgálatot**, hiszen tulajdonképpen egy **rendezett halmazban keresünk!**
- **k** lehetséges értékei az **$\{1, 2, \dots, 1000\}$** halmazhoz tartozhatnak, mivel az ellenőrizendő számok kisebbek vagy egyenlők **1 000 000**-val.

Algoritmus Számol_3(n, a, p):

$p \leftarrow 0$

Minden $i = 1, n$ **végezd el:**

szám $\leftarrow a_i$

eleje $\leftarrow 0$

vége $\leftarrow 1000$ *{ a legnagyobb érték 1 000 000 }*

Amíg eleje < vége **végezd el:**

$k \leftarrow (\text{eleje} + \text{vége})/2$

Ha $k*k \geq \text{szám}$ **akkor** vége $\leftarrow k$

különben eleje $\leftarrow k + 1$

vége(ha)

vége(amíg)

Ha eleje * eleje = szám **akkor**

$p \leftarrow p + 1$

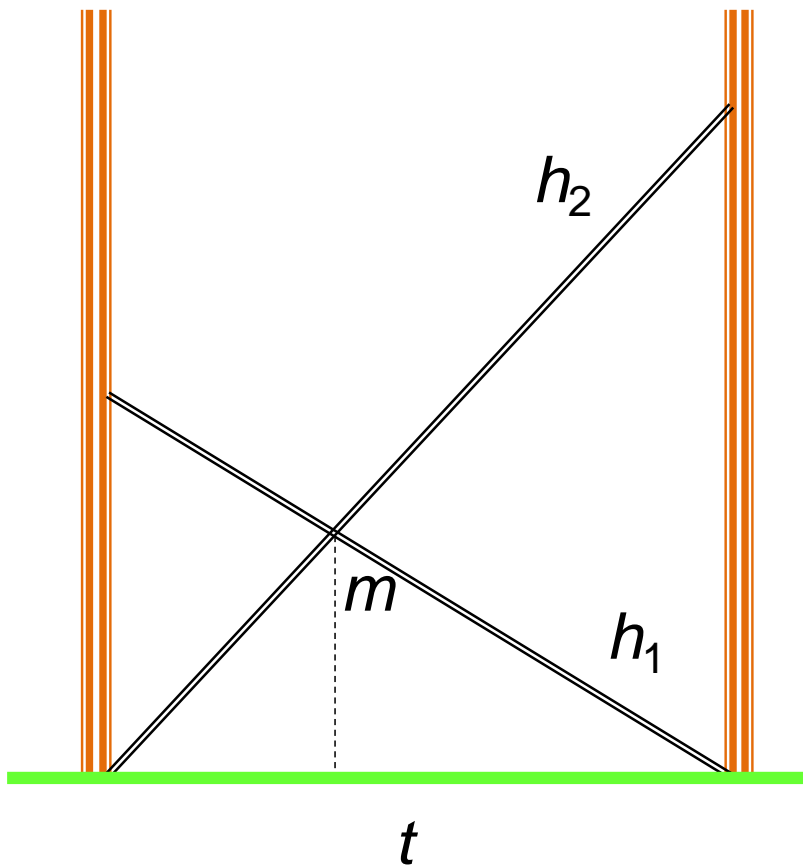
vége(ha)

vége(minden)

Vége(algoritmus)

4. Síkmértan

- Két függőleges fal egymástól t távolságra található.
- Egy h_1 hosszúságú deszkát az egyik fal alapjától a másik falnak támasztunk.
- Egy h_2 hosszúságú deszkát a másik fal alapjától az első falnak támasztunk.
- A két deszka m magasságban érinti egymást egy pontban, amely valahol a két fal között található.
- Számítsuk ki t -t h_1 , h_2 és m ismeretében (megengedett hibalehetőség 10^{-5}).

Észrevétel

*A magasság, ahol a két deszka találkozik nő, ha a keresett **t** távolság csökken és fordítva.*

Megoldás

- Átfogalmazzuk a követelményt: **keressük meg azt a legnagyobb t értéket, amelyre a magasság, ahol a két deszka találkozik ne legyen kisebb, mint m .**
- Felhasználjuk a **bináris keresést** a t értékének megtalálása érdekében.
- A t lehetséges legkisebb értéke **0** (a két fal egymás mellett van), legnagyobb értéke pedig a rövidebb deszka hossza.
- Így a t értékét **0** és **$\text{Min}(h_1, h_2)$** között keressük.
- Miután van egy javaslat t -re, h_1 és h_2 értékeivel kiszámítjuk az érintkezési pont magasságát síkmértani ismeretekkel.
- Ha a kiszámított magasság nagyobb mint az adott m akkor növeljük t -t, különben csökkentjük.

Algoritmus deszkák(m, h_1, h_2):

megvan $\leftarrow$ *hamis*

Ha $h_1 > h_2$ **akkor** $t \leftarrow h_2$

különben $t \leftarrow h_1$

vége(ha)

$\min \leftarrow 0$; $\max \leftarrow t$

Amíg nem megvan **végezd el**:

$t \leftarrow (\min + \max) / 2$

számol(h_1, h_2, t, sz)

Ha $\text{abs}(sz - m) \leq 0.00001$ **akkor**

megvan $\leftarrow$ *igaz*

különben

Ha $sz > m$ **akkor** $\min \leftarrow t$

különben $\max \leftarrow t$

vége(ha)

vége(ha)

vége(amíg)

térítsd t

Vége(algoritmus)

5. Ládák

- *Költözik a múzeum. A tárgyakat kocka alakú, különböző méretű ládába csomagolták. Kicsomagoláskor több személy dolgozik egyidőben, és a rendetlenség elkerülése végett, azokba a helyiségekbe, ahol kicsomagolás folyik, felszereltek egy futószalagot, amelyre az üres ládákat helyezik, a nyitott fedelükkel fölfele.*
- *A futószalag végéhez egy robotot állítottak, amelynek az a feladata, hogy leszedje a ládákat a futószalagról és úgy helyezze egyiket a másikba (ha lehet) hogy végül a ládacsomagok száma a lehető legkisebb legyen. A robotot egy program irányítja úgy, hogy:*

Ládák

- *A ládákat az érkezésük sorrendjében szedi le a futószalagról.*
- *Az aktuális ládát csak egy nála nagyobb méretű ládába helyezi.*
- *Ha nincs olyan megkezdett csomag, amelybe elhelyezhető az aktuális láda, akkor ez a láda egy új csomag első ládája lesz.*
- *Egy megkezdett csomagba csak egyetlen ládát helyez, vagyis nem helyez két ládát egymás mellé, még akkor sem, ha ez egyébként lehetséges volna.*
- *Egy elhelyezett ládát, többé nem mozgat.*
- *Egy megkezdett csomagot nem helyez egy másik csomagba még akkor sem, ha ez egyébként lehetséges volna.*
- *Egyetlen ládát sem hagy figyelmen kívül.*

Ládák

- Határozzuk meg a ládák számának ($0 \leq n \leq 15\,000$) és méreteiknek ($1 \leq \text{ládaMéret} \leq 10\,000$) ismeretében a csomagok lehetséges legkisebb számát, valamint, minden csomag esetében az illető csomagban található ládákat.

Példa: $n = 10$, $\text{méretek} = (4, 1, 5, 10, 7, 9, 2, 8, 3, 2)$

Eredmény:

Ládacsomagok száma: 4,

Csomagok:

1. csomag = (4, 1)

2. csomag = (5, 2)

3. csomag = (10, 7, 3, 2)

4. csomag = (9, 8)

Megoldás

- A feladat tulajdonképpen azt kéri, hogy **az adott sorozatot bontsuk fel minimális számú növekvő részsorozatra**.
- A feladat megoldható egy **mohó algoritmussal**, amely mindig a legkisebb olyan ládába csomagol, amelybe lehetséges.
- Észrevétel: a ládacsomagokba utoljára elhelyezett ládák mérete **növekvő sorozatot** alkot, tehát a megfelelő csomag megkeresése lehetséges **bináris kereséssel**.
- Ugyanakkor: nem egy ismert értéket kell megkeresnünk, hanem egy olyat, amely legkisebb az adott számnál nagyobbak között.

Megoldás

- Gond: az adatok tárolása, hiszen, ha a ládák csökkenő (vagy növekvő) sorrendben érkeznek, a következő két úgynevezett *„legrosszabb esettel”* állunk szemben:
  - Ha a ládák *csökkenő* sorrendben érkeznek, *egyetlen csomag*ba befér minden láda, tehát *egyetlen növekvő részsorozatunk lesz*, aminek a hossza legtovább **15 000**.
  - Ha a ládák *növekvő* sorrendben érkeznek, akkor minden érkező láda új csomagnak felel meg, tehát legtovább **15 000 darab egy elemű részsorozatunk** lesz.

Megoldás

- A fentieket figyelembe véve egy **15 000 × 15 000** méretű tömböt kellene létrehozzunk, ami (ha lehetséges a választott programozási környezetben) nagyon nagy tárpazarlást jelent, hiszen még tárolnunk kell a csomagok hosszát is egy legtöbb **15000** elemű tömbben.
- A megoldást a **dinamikus tárkezelés** hozza: minden csomag egy verem típusú lista lesz, amelynek a feje az utoljára elhelyezett láda méretét tartalmazza.

A **bináris keresést a veremfejek sorozatán végezzük:**

- ha nem találunk olyan ládát, amelybe az aktuális láda elhelyezhető, akkor új csomagot indítunk,
- különben elhelyezzük az aktuális ládát a megfelelő csomag tetejére.

Algoritmus Keres(bal, jobb, új):

Ha bal > jobb **akkor** { sikertelen keresés }

jobb $\leftarrow$ jobb + 1

csomagokszáma $\leftarrow$ jobb

Helyez(csomagok, csomagokszáma, új)

{ új csomagot kezdünk, a jobb sorszámú után }

különb

Ha csomagok[bal]^méret > új **akkor** { megvan }

Helyez(csomagok, bal, új)

{ az új méretű ládát a bal sorszámú csomagba tesszük }

különb

közép $\leftarrow$ (bal + jobb)/2 { tovább keresünk }

Ha új < csomagok[közép]^méret **akkor**

Keres(bal, közép, új)

különb

Keres(közép + 1, jobb, új)

vége(ha)

vége(ha)

vége(ha)

Vége(algoritmus)

Algoritmus Helyez(csomagok, csomagokszáma, új):

*{ elhelyezzük az új méretű ládát a csomagokszáma
sorszámú csomagba }*

helyet kérünk a p mutató által mutatható elem számára

$p^{\wedge}.méret \leftarrow új$

$p^{\wedge}.köv \leftarrow csomagok[csomagokszáma]$

$csomagok[csomagokszáma] \leftarrow p$

Vége(algoritmus)

Következtetések

- Ha egy maximális értéket kell meghatároznunk, amelynek olyan követelményeknek kell eleget tennie, amelyek ha teljesülnek egy bizonyos értékre, akkor biztosan teljesülnek az ennél kisebbekre, akkor a bináris kereséssel és a feltételek utólagos ellenőrzésével $\log n$ lépésben eredményt kapunk.
- A szabály alkalmazható minimum esetében is.
- Az elv alkalmazása az algoritmus végrehajtási idejének csökkentését eredményezi, de ehhez előbb be kell látnunk, hogy ez lehetséges, majd meg kell találnunk az alkalmazás módját.